

**Celibacy A Sociological Analysis of Youth Preferences to Select
(Case Study: Students of Islamic Azad University,
Science and Research Branch of Tehran)***

Behnam Bashiri Khatibi¹
Ali Baseri²
Firouz Rad³
Norouz Hashem Zehi⁴

Received October 24, 2019   Acceptance August 9, 2020

Abstract

Introduction: Most of youth population and particularly young students prefer to have celibacy life style and remain single. Nowadays it has become widespread life style of most youths in Iran especially in educated and rich families. If, until now the financial and economic problems, education and employment has been considered the main obstacle of youth's marriage or cause of their reluctance to marriage, but it seems that there are other problems in this choice that they prefer single life relative to married life. The purpose of the present research ply commentary approach and Emic view and among involved people to analyze the preferences of the young Iranian individuals to have celibacy life style via sociological analysis.

Method: The methodology of this study is qualitative analysis conducted by use of grounded theory (Grounded Theory). The desired sample was selected among single students of Science & Research Branch on Islamic Azad University of Tehran (boys >28 years-old & girls >25 years-old) and through purposeful sampling. To collect data, deep and Semi-Structured interviews

---

* Paper from thesis, A Sociological Analysis of Youth Preferences to Select Celibacy (Case Study: Students of Islamic Azad University, Science and Research Branch of Tehran)

1. PhD student in Sociology, Iran Social Affairs, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: be.bashiri.2011@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Anthropology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author). Email: baseridon@yahoo.com

3. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Payame Noor University. Email: Rad_291@yahoo.com

4. Assistant Professor, Department of Social Sciences and Communication, Islamic Azad University, East Tehran Branch, Tehran, Iran. Email: no_hashemzehi@yahoo.com

were utilized. For analysis of data, the constant and 3 phases of comparative analysis methods, Straus & Corbin has been used by the authors.

Results and discussion: The findings of research showed that major causes of the preferences are including social and cultural problems, past experiences and imperfect patterns as causal conditions and environmental, family pressures and economical & financial problems as grounding conditions as well as ignorance of opposite part lack of associates support and lack of necessary motives to marriage as intervention conditions in celibacy selection of youths. Finally, based on obtained data from statistical sample and extracted codes, the consequences of such life style has been explained as elimination and/or reduced perceived personal growth, indifference to marriage, double side approach on marriage, delay in marriage age, higher age of marriage and so on.

Conclusion: Since Iranian society in recent decades has experienced great changes in the cultural and social arena, which in turn has had a great impact on changing the views and thinking of individuals. This change of perspective begins with the individual and continues with the modeling of the core family lifestyle. What is perceived in the interviews with some participants is that urban youth have more choice of marriage time and living in the city due to low social connections between families and relatives and low involvement of large families (such as grandparents, uncles, cousins). In the decisions of the usually young nuclear family, less pressure is placed on marriage, or even the expansion of friendships with the opposite sex and job requirements in cities, has made the mandatory view of marriage in cities less colorful and less important than rural areas. Solving the problems of marriage requires a widespread cultural and public education. Encouraging young people and families to facilitate marriage and marital living, spreading the right culture of marriage and creating a space for marriage discourse in society can be effective in this regard. Finally, it should be said that in our country due to the lack of a organization in charge of family affairs and marriage and as a result of family confusion and bureaucracy in some related organizations and institutions, as well as to fulfill the tenth principle of the Constitution Islamic Republic of Iran to facilitate the formation of the family and also to create conditions for targeting the lifestyle of young people based on their circumstances intensified the situation among the youth. Therefore, it seems necessary to have a strong and powerful institution or organization in the field of family to manage of young people.

Keywords: Celibacy life Style, Family Pressures, Mutual Attitudes, Disagreement and Conflict of Values, Social Indifference, Perfectionism, and Grounded Theory.

Bibliography

- Bazargan, A. (2014), **Introduction to Qualitative and Mixed Research Methods**, Tehran: Didar Publishing.
- Bear, L., Dezil, J., and Lamaresh, L. (1999), **Social Psychology**, Translated by Hamzeh Ganji, Tehran: Savalan Publishing.
- Beheshti, A. (2013), **The Family in the Quran**, Qom: Bustan Book Institute.
- Bostan, H. (2010), "Islam and the Sociology of the Family", **Qom: Research Institute and University**, No. 2: 32-46.
- Civil Registration Organization. (2014), **Moment-by-Moment Statistics of Vital Events of Marriage And Divorce**, Retrieved from www.sabteahval.ir.
- Cory, G. (2009), **Theory and Application of Counseling and Psychotherapy**, Translated by Yahya Seyed Mohammadi, Tehran: Arasbaran Publishing.
- Creswell, J. W. (2003), **Research Design: Quantitative, Qualitative, and Mixed Methods**, London: Sage.
- Ebrahimi, N. (2008), **The Effect of Glasser Selection and Control Training on Couples**, Emotional Harassment in Isfahan, Master's Thesis in Family Counseling, Supervisor:Dr.Hossein Abbasi, Isfahan: University of Isfahan.
- Engelhart, R. (1994), **Cultural Evolution in Advanced Industrial Societies**, Translated by Maryam Veter, Tehran: Kavir Publications.
- Ferguson, M. (2009), "Exploring Family Environment Characteristics and Multiple Abuse Experiences among Homeless Youth", **Journal of Interpersonal**, No. 5: 146- 152.
- Flick, O. (2006), **An Introduction to Qualitative Research**, Translated by Hadi Jalil, Tehran: Ney Publishing.
- Gal, M., Borg, W., and Gal, J. (1942), **Quantitative and Qualitative Research Methods in Educational Sciences and Psychology**, Translated by Ahmad Reza Nasr et al., Volume 2, Tehran: SAMT Publishing.
- Glaser, B. (1998), **Doing Grounded Theory: Issues and Discussions**, California: Sociology Press.
- Global Site for Population Statistics, **Up-to-Date and New World Population Statistics**, Retrieved from www.worldometers.com.
- Gutman, J. (1993), "The Rotes of Conflict Engagement, Escalation and Avoidance in Marital Interaction: A Longitudinal View of Hive Type of

Couples”, **Journal of Counseling and Clinical Psychology**, No. 24: 6-17.

- Guttman, John. (2008), **Therapy and Relationship Improvement**, Translated by Mostafa Alizadeh, Tehran: Qatreh Publishing.
- Haghdoost, A. A., and Sabouti, B. (2008), “A Survey of Students' Attitudes toward Marriage, Research Plan of the Vice Chancellor for Education and Research”, **Publication of Public Relations of the Representation of the Supreme Leader in Universities**, No. 7: 160-182.
- Hughes, M., Kroehler, C. J., and Zanden, J. W. V. (2002), **Sociology: The Core**, New York: McGraw.
- Iran Mahboob, J., and Mokhtari, M. (2006), “The Approach of Life Flow in the Study of Youth Marriage in Iran”, **Journal of Population Scientific-Extension**, No. 58: 81-106.
- Jonsson, F. H. (2000) “Parental Divorce: Long- Term Effects on Mental Health”, **Family Relations and Adult Sexual Behavior**, No. 2: 101-105.
- Lucas, D., and Powell, M. (1999), **An Introduction to Demographic Studies**, Translated by Hossein Mahmoudian, Tehran: University of Tehran Press.
- Mahmoudian, H. (2004), “Increasing Age of Marriage: A Study of Supporting Factors”, **Letter of Social Sciences**, No. 24: 27-53.
- Markman, H. J. (2008), “Preventing Marital Distress through Communication and Conflict Management Training”, **Journal of Counseling and Clinical Psychology**, No.111, 70- 78.
- Nawabinejad, Sh., Tajik Ismaili, A. A., Beh Pajooh, A., Rashidpour, M., Safi, A., and Ahmadi, A. A. (2001), **Educating Young People on the Verge of Marriage**, Tehran: Parents and Teachers Association.
- Poorafkari, N., Anbari Roozbehani, M., and Hakiminia B. (2013), “Study of the Relationship between Personality Traits and Attitudes toward Marriage; A Case Study of 18-25 Years Old”, **Journal of Population Scientific-Extension**, No. 2: 57-86.
- Sarukhani, B. (2014), **Introduction to Family Sociology**, Tehran: Soroush Publications.
- Servaty, L., and Weber, K. (2019), “The Relationship between Gender and Attitudes towards Marriage”, **Journal of Student Research**, No. 15: 66-98.
- Smith, E. R, and Mackie, D. M. (2000), **Social Psychology**, Philadelphia: Psychology Press.

- Tarin, S. (2008), **A Study of Youth Attitudes toward Marriage and Divorce and Its Relationship with Family Environment Components**, Master's Thesis in Family Counseling. Supervisor : Dr.Maryana Robinson, Tehran: Allameh Tabatabaei University.
- Thornton, A. (1998), **Comparative and Historical Perspective on Marriage, Divorce, and Family Life**, Boston: McGraw-Hill.
- Williams, L., Guest, P., and Varangrat, A. (2006), “Early 40s and Still Unmarried: A Continuing Trend in Thailand”, **International, Journal of Comparative Sociology**, No. 21: 201-235.

مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران / دوره ۹، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۹

شماره صفحات: ۸۷۹-۹۰۶ (شماره علمی پژوهشی)

DOI: 10.22059/jisr.2020.291327.954

مطالعه جامعه‌شناختی تجردگزینی جوانان

(مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات)*

بهنام بشیری خطیبی^۱

علی باصری^۲

فیروز راد^۳

نوروز هاشم زهی^۴

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۵/۱۹

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۸/۰۲

چکیده

امروزه یکی از مسائل مهم و گاهی نگران‌کننده برای دولت‌مردان و خانواده‌های ایرانی، تجردگزینی جوانان است. این موضوع که عمدتاً خواستگاه غربی دارد و با پیامدهای مختلف فردی و اجتماعی همراه است، نیازمند تحقیقات و مطالعات متعددی است که در این مقاله با رویکرد جامعه‌شناسانه به آن پرداخته شده است. روش پژوهش نظریه زمینه‌ای (گرند تئوری) بوده و در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات بررسی و انجام شده است. روش جمع‌آوری داده‌ها نیز مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و عمیق بوده است. برای تحلیل از کدگذاری سه مرحله‌ای باز، محوری و گزینشی استفاده شده است. تجردگزینی و شرایط علمی، زمینه‌ای و مداخله‌گرایی آن، الگوی پارادایمی این تحقیق بوده است. در نهایت مشخص شد براساس الگوی کشف‌شده، تجردگزینی بستر مسائلی از قبیل کاهش رشد شخصی ادراک‌شده، بی‌اعتنایی به ازدواج، دوسوگرایی در ازدواج (مانند ترس و نگرانی از آینده)، تأخیر در سن ازدواج، وسواس در انتخاب، احساس ناتوانی احساسی و عاطفی و... می‌شود. **واژه‌های کلیدی:** بی‌اعتنایی به ازدواج، تجردگزینی، دوسویه‌گرایی در ازدواج، رشد شخصی ادراک‌شده، گرند تئوری.

* مستخرج از رساله دکتری جامعه‌شناسی با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی علل تجردگزینی جوانان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه علوم و تحقیقات تهران)»، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، دانشکده ادبیات علوم انسانی و اجتماعی.

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، bashiri.2011@gmail.com

۲. استادیار گروه مردم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی (نویسنده مسئول)، baseridon@yahoo.com

۳. استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام‌نور، rad_291@yahoo.com

۴. استادیار گروه علوم اجتماعی و ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شرق،

no_hashemzahi@yahoo.com

مقدمه و طرح مسئله

ازدواج پیمانی مقدس است که در میان تمام اقوام و ملل و در همه زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است. این امر سرآغاز تشکیل خانواده است که یکی از قدیمی‌ترین نهادهای اجتماعی است و تاریخی به قدمت حیات انسان دارد (پور افکاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۷). ازدواج یکی از رویدادهای مهم و حیاتی در زندگی روزمره افراد جامعه است که از جنبه‌های مختلف می‌توان آن را بررسی کرد. یکی از این جنبه‌ها، سن شروع و به‌اصطلاح واردشدن به سن ازدواج است. ازدواج علاوه بر پاسخگویی به نیازهای جنسی و عاطفی فرد، نیازهای اقتصادی، ارتباطات اجتماعی و فرهنگی او را نیز تنظیم می‌کند و به‌دلیل اهمیت و تأثیری که دارد، به‌عنوان هنجاری پذیرفته‌شده در همه کشورهای دنیا محسوب می‌شود. از لحاظ اجتماعی و فرهنگی، بی‌توجهی والدین به ازدواج امری ناپسند به‌شمار می‌آید؛ چراکه بقای خانواده درگرو بقا و سامان‌دهی ازدواج است.

در سال‌های اخیر در کشور ما پدیده ازدواج، که منشأ وقوع ولادت و باروری و عاملی بسیار مؤثر بر ساخت سنی و جنسی، جمعیت و افزایش آن است، دستخوش تحولات فراوانی شده است. ازدیاد جمعیت دختر و پسری که در سن ازدواج قرار دارند (بیش از ۶۰ درصد جوانان کشور) که بیش از ۱۳/۱ درصد از جمعیت کل کشور را تشکیل داده‌اند و حاصل افزایش شدید موالید دهه ۶۰ هستند از یک‌سو و بازتاب تحولات واقع‌شده در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه (مانند افزایش شهرنشینی و باسوادی و به‌ویژه تحصیلات زنان و تمایل به کسب درآمد و شغل مناسب در قبل از ازدواج) از سوی دیگر، از نشانه‌های حرکت جامعه به‌سوی مدرنیته‌شدن است. (سازمان ثبت‌احوال کشور، ۱۳۹۳). امروزه یکی از آسیب‌های جدی در حوزه ازدواج و خانواده، تجردگزینی افراد (جوانان) است؛ بدین‌معنا که افراد در سنین مناسب ازدواج به دلایل مختلف از آن سربلندی می‌کنند و به‌صورت تنها و مجرد همراه یا بدون همراهی والدین زندگی می‌کنند. از آنجا که مقوله فردگرایی و گرایش نداشتن به مجموعه‌های جمعی و اجتماعی از ویژگی‌های مهم دوران مدرنیسم به‌حساب می‌آید و این مسئله در کشور ما نیز روزه‌روز در حال افزایش است، باید ضمن تحلیل عمیق و همه‌جانبه ریشه‌ها، مسائل و پیامدهای این مقوله (فردگرایی) و زیرشاخه‌های مهم آن مانند تجردگزینی بررسی شود.

گزارش‌های سازمان ثبت‌احوال کشور نشان می‌دهد، با وجود همه تحولات و نوسانات اقتصادی سال‌های گذشته، میانگین سن ازدواج مردان در مقایسه با ۴۵ سال گذشته تنها یک سال افزایش داشته است، اما در پنج سال اخیر، به دلیل تحولات فرهنگی، میزان تغییرات به حدود ۳/۵ سال افزایش یافته است. در واقع برخلاف تصور عامه که بیشتر به مسائل اقتصادی در ازدواج معطوف است، شاید یکی از عوامل مهمی که بتوان این یافته را در کشورمان توجیه کرد، این است که مسائل اقتصادی، مسائل ملموسی هستند که افراد بیشتر آن را حس می‌کنند؛ درحالی‌که مسائل فرهنگی به مراتب بیشتر در گرایش و نگرش به ازدواج تأثیر دارند (همان).

وقتی مسئله ازدواج در خانواده‌ها و در میان جوانان مطرح می‌شود، غالباً به جای اینکه ضرورت این امر مدنظر قرار بگیرد، تصویری مبهم و مشکلات و موانع فراوان در مقابل دیدگان افراد مجسم می‌شود. مهریه سنگین، مخارج هنگفت خرید طلا و جواهر، هدایا و لباس‌های گوناگون، هزینه‌های بسیار بالای جشن‌های عقد و عروسی و هزینه اجاره، رهن یا خرید، بارداری، نداشتن شغل و ده‌ها مسئله دیگر خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی، ازدواج جوانان را به تأخیر می‌اندازد. ما در جوامع مختلف و جامعه خود شاهد بسیاری از نگرانی‌ها و دلواپسی‌های جوانان و خانواده‌ها از مقوله ازدواج و مسائل نشئت‌گرفته از آن هستیم. مهم‌ترین عوامل ایجاد این نگرانی‌ها، نداشتن تفاهم احتمالی در آینده، مداخلات افراطی خانواده‌ها و شرایط خاص خود جوانان است؛ بنابراین بسیاری از جوانان و حتی خانواده‌های آنان از ازدواج به موقع و آسان آن‌ها جلوگیری می‌کنند. گاهی موارد زمانی که فرد وضعیت کلی و مهم ازدواج را دارد، این مقوله (ازدواج) را به تأخیر می‌اندازد و امیدوار است با گذشت زمان شرایط بهتری برای زندگی حاصل شود، غافل از اینکه ممکن است با حل شدن آن مسائل و بهبود وضعیت، مشکلات جدیدتری به وجود بیاید که باز در ازدواج جوانان خلل ایجاد کند (ایران‌محبوب و مختاری، ۱۳۸۵: ۱۰۷).

گاهی اوقات، مشکل زمانی حادث می‌شود که افراد برخی پیش‌تصورهایی را برای ازدواج دارند و انتظاراتی در ذهنشان نقش می‌بندد که به نظر منطقی نمی‌آید. درحقیقت یکی از مشکلات زوج‌های جوان، ناشی از استانداردها و فرضیه‌های ذهنی آن‌هاست. انتظاراتی که زوجین از یکدیگر دارند، بر چارچوبی از پیش تعیین‌شده مبتنی است که شاید واقعیت نداشته باشد (ابراهیمی، ۱۳۸۷: ۱۱). در پس این انتظارات غیرواقعی و نگرش‌های ناکارآمد درباره

ازدواج، مجموعه‌ای از باورهای خرافی و افسانه‌ای نیز وجود دارد (بستان، ۱۳۸۹: ۵۵). این انتظارات و توقعات نشان‌دهنده احساسات و تمایلات افراد، پیش‌داوری‌ها یا سوگیری‌ها، تصورات از پیش فرض‌شده، ترس‌ها و عقایدی درباره ازدواج است؛ بنابراین نگرش یک فرد در مورد ازدواج چیزی است که در ذهن او درباره این پدیده وجود دارد (همان: ۱۲۴). در واقع انتظارات و ادراکات مرتبط به ازدواج به‌عنوان پدیده‌ای شناختی و ذهنی، امروزه مدنظر قرار گرفته است؛ زیرا اگر این استانداردها تحریف شوند (نادرست و افراطی باشند) در آشفتگی زندگی زناشویی تأثیرگذار خواهند بود (سرکوت، ۱۳۸۷: ۵۹)؛ از این‌رو سؤال پژوهش این است که چه عواملی سبب شکل‌گیری تجردگزینی در جوانان (به‌ویژه جوانان تحصیل‌کرده) می‌شود. در پژوهش حاضر، با ارائه نظریه زمینه‌ای (گرند تئوری) از شکل‌گیری این نوع زندگی، به این پرسش پاسخ داده شد که این فرایند چگونه و طی چه مراحل و در مواجهه با چه مشکلاتی صورت می‌گیرد. در نهایت نیز با تبیین الگوی صحیح از تجردگزینی، درک بهتری در این مورد ایجاد شده است.

چارچوب مفهومی

نظریه مبادله اجتماعی

براساس نظریه مبادله اجتماعی، یک رفتار برحسب پاداش‌هایی که دریافت می‌کند و هزینه‌هایی که به دنبال دارد، تغییر می‌کند. رفتارهای مورد نظر در اینجا، رفتارهایی هستند که میان دو شخص تعامل ایجاد می‌کنند؛ یعنی رفتارهایی که در آن‌ها میان دو شخص مبادله وجود دارد و هر دو پاداش‌ها و هزینه‌های ناشی از این تبادل را محاسبه می‌کنند. براساس اصل انصاف، وقتی رابطه پاداش‌ها و هزینه‌های طرفین منصفانه باشد، تعامل حفظ می‌شود و فرد نگرش مثبتی به آن پیدا می‌کند. در واقع فرد آنچه را که برای یک رابطه هزینه می‌کند و آنچه را که از آن به دست می‌آورد، با یکدیگر مقایسه می‌کند، سپس نتیجه را با آنچه طرف مقابل به دست می‌آورد، می‌سنجد. اگر احساس بی‌انصافی کند، احتمالاً این رابطه با خطر مواجه خواهد شد؛ بنابراین ازدواج و زندگی زناشویی از دیدگاه این نظریه به‌عنوان یک مبادله در نظر گرفته می‌شود که با توجه به هزینه‌ها و پاداش‌های دریافتی می‌تواند بر نگرش افراد به این رابطه مؤثر باشد (هاگس و همکاران، ۲۰۰۲: ۹۲).

زن و مرد براساس نیازهای اجتماعی و درونی درمی‌یابند تشکیل خانواده می‌تواند برای آن‌ها پاداش‌هایی را به دنبال داشته باشد که در جای دیگری دریافت نمی‌شود. این پاداش‌ها می‌تواند درون‌ذاتی و معنوی باشد؛ مانند محبت، احترام، عشق، تفاهم و تعالی، یا می‌تواند برون‌ذاتی باشد، مانند مهریه و جهیزیه، خانه مستقل و استقلال مادی. براین اساس است که افراد جذب یکدیگر می‌شوند. چنانچه این پاداش‌ها به نحو شایسته‌ای برآورده شود، خانواده تشکیل می‌شود و تداوم می‌یابد؛ در غیر این صورت ازدواجی رخ نمی‌دهد یا اگر صورت بگیرد، خیلی زود از هم می‌پاشد (بدار و همکاران، ۱۹۹۹: ۱۳۲). برخی مقولات استخراج‌شده این پژوهش براساس این نظریه مهم شکل گرفته است؛ از جمله مسائل و مشکلات اقتصادی، نداشتن حمایت مادی و معنوی، پیش‌بینی شروع زندگی و الگوی متناقض؛ زیرا یکی از مهم‌ترین فاکتورهای افراد در سنین ازدواج، برخی پاداش‌های مادی و معنوی و بده‌بستان‌های رایج در جامعه است؛ برای مثال انتظار دارند سطح زندگی و مالی آن‌ها بهبود یابد؛ در غیر این صورت از ازدواج سر باز می‌زنند و تجرد را برمی‌گزینند.

نظریه همسان همسری

یکی از مهم‌ترین دیدگاه‌ها درباره انتخاب همسر و ازدواج، نظریه همسان همسری است. این نظریه معمولاً به ازدواج میان همسران از یک گروه اجتماعی یکسان اشاره دارد. براساس این اصل، افرادی که می‌خواهند ازدواج کنند، معمولاً کسی را برای همسری برمی‌گزینند که از بیشترین سطح همسانی و مشابهت با آنان برخوردار باشد (بستان، ۱۳۸۹: ۳۴۵). افراد مشابه از لحاظ سن، نژاد، مذهب، ملیت، تحصیلات، هوش، سلامت، منزلت، نگرش و ویژگی‌های بی‌شمار دیگر، به مقداری بیش از آنکه به صورت تصادفی یافت شود، تمایل به ازدواج با یکدیگر دارند (هاگس و همکاران، ۲۰۰۲: ۱۸۶). به عبارت دیگر، فرض می‌شود همین تشابه برای افراد پاداش‌دهنده است و ممکن است آن‌ها را به ازدواج ترغیب کند. موراشتین (۱۹۷۰) به نقل از لئو، (۲۰۰۹: ۷۷) معتقد است میزان شباهت در ابعاد مختلف ممکن است تأثیرات متفاوتی بر فرایند اجتماعی افراد داشته باشد. شباهت در نگرش‌ها، ارزش‌ها و علایق یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در ازدواج است؛ زیرا این‌گونه شباهت‌ها از دیدگاه جامعه‌شناختی

برای افراد پاداش‌دهنده است و می‌توان به آسانی به آن‌ها دست یافت. براساس این دیدگاه، ممکن است بسیاری از تجردگزینی‌ها به نیافتن افراد همسان و مشابه آن‌ها مربوط باشد (مارکمن، ۲۰۰۸: ۵۲).

با توجه به نظریه فوق، برخی مفاهیم و مقولات برای فاکتورهای تجردگزینی یافت می‌شوند؛ از جمله نداشتن آگاهی و شناخت از همسر آینده، پیش‌بینی شروع زندگی و الگوهای متناقض و تنظیم نگرش‌ها و باورها. از آنجا که بسیاری از جوانان در رؤیاهای خود همسرانی را می‌بینند که در شرایط کلی شبیه آن‌هاست، یا برخی رفتارها و گفتارهای آنان را تأیید می‌کند، احساس می‌کنند اگر چنین افرادی را برای ازدواج پیدا نکنند، ازدواج کردن بی‌معنی و حتی نگران‌کننده است و حتی اگر صورت بگیرد، دشواری‌های فراوانی برای آنان دارد.

نظریه نیازهای مکمل

مشهورترین نظریه ناهمسان همسری (نیازهای مکمل)، تئوری وینچ^۱ (۱۹۵۵) است. از دیدگاه وی، افراد از میان واجدان شرایط، فردی را به‌عنوان همسر خود انتخاب می‌کنند که ویژگی‌های فردی و اجتماعی مکمل آن‌ها را داشته باشد (اسمیت، ۲۰۰۰: ۳۵). به باور وینچ، عشق جذابیتی برای طرفین دارد که می‌تواند نیازهای روان‌شناختی آنان را برطرف کند. به نظر او هرکس به دنبال ارضای پاره‌ای از این نیازهای شخصی است و همین نیازهای ارضانشده فرد را به سوی انتخاب همسر و ازدواج سوق می‌دهد تا به دلیل داشتن ویژگی‌های شخصی متفاوت، قابلیت برآورده کردن نیازهای او را داشته باشد (جانسون، ۲۰۰۰: ۲۵۸). وینچ در اثر دیگر خود شواهد جالب‌تری در این باره ارائه می‌دهد. او مدعی است، اگر شوهر متمایل به فرماندهی باشد، زن احتمالاً مایل است منشی فرمان‌بر و چهره‌پذیر باشد و بالعکس، اگر مردی مطیع باشد، زن موجودی مستقل و حاکم می‌شود (وینچ، ۱۹۵۵). به نقل از ناکس و کرلین^۲، ۲۰۰۹: ۲۵۵). مسلماً واکاوی این دیدگاه و بررسی آن در نگرش‌های

1. winch

2. knon and Carolin

جوانانی که تمایلی به ازدواج ندارند، به بسیاری از سؤالات پاسخ می‌دهد. در پژوهش‌های میدانی نیز به این مقوله توجه شده است (جانسون، ۲۰۰۰: ۲۶۰).

از نظریه فوق می‌توان مفاهیم و مقولاتی، از جمله تفاوت برداشت‌ها از ازدواج و پیش‌بینی شروع زندگی و الگوی متناقض را دریافت. مثلاً همین تفاوت برداشت‌ها از ازدواج به این مسئله اشاره دارد که شاید برخی افراد دوست دارند در صورت ازدواج، طرف مقابل برخی ضعف‌ها یا قوت‌های آنان را پوشش دهد؛ از این رو ممکن است تا چنین فردی را نبینند، ازدواج نکنند و به زندگی مجردی روی بیاورند.

پیشینه پژوهش

در این قسمت، به مهم‌ترین پژوهش‌های مرتبط با مسئله ازدواج و نگرش‌های مثبت و منفی به آن در سطح ملی و بین‌المللی پرداخته شده است. براساس مطالعات پژوهشگر، در کشور ما پژوهشی مستقل به شکل کیفی در زمینه تجردگزینی در میان افراد تحصیل‌کرده صورت نگرفته است؛ بنابراین می‌توان گفت بررسی موضوع حاضر با رویکرد کیفی، اولین کار پژوهشی در نوع خود است؛ البته پژوهش‌هایی مشابه و اندک در زمینه‌های مرتبط وجود دارد که یا به روش‌های کمی انجام شده یا اقصاء مختلف را بررسی کرده است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود.

نیک‌پرور و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهش خود، به بررسی تغییر ملاک‌های ازدواج در سه نسل از اهالی روستای کبودان شهرستان قائن پرداختند. آن‌ها هشت مقوله مهم در تغییر ملاک‌های ازدواج را نشان دادند که عبارت است از: کاهش خویشاوندگرایی، اجبار در برابر اختیار، ورود عناصر نوسازی و رفاه، الگوبرداری از فرهنگ‌های غیرمحلی، افزایش تحصیلات و دانش و تغییر شکل خانواده (پورافکاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۴). در این پژوهش، همه ساکنان روستا بررسی شدند که این طرح با وجود کامل و جامع بودن، به دلیل اینکه طیف خاصی را در نظر داشته است، می‌تواند در گروه‌های مختلف اجتماعی بیشتر بررسی شود.

کریمی‌ثانی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که توجه به معیارها و مهارت‌های معنوی و اخلاقی هنگام ازدواج می‌تواند نقش مؤثری در دستیابی به ازدواج موفق داشته باشد. کریمی‌ثانی در پژوهش کیفی دیگری دریافت، عوامل مرتبط به ارتباط زوج‌ها

(زناشویی)، عوامل فردی و شخصیتی، عوامل اخلاقی و معنوی، عوامل فرهنگی و اجتماعی و عوامل خانوادگی پیش‌بینی‌کننده مؤثری در میان زوجین بوده است (پورافکاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۴۴). همچنین پژوهش‌های خارجی گسترده‌ای در زمینه ازدواج به‌طور عام و مجردگزینی، یا ازدواج‌گزینی به‌طور خاص انجام شده است که با ماهیت پژوهش حاضر ارتباط بیشتری دارند. پری (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای آمیخته و به روش پدیدارشناسی به بررسی عوامل مؤثر در شکل‌گیری نگرش مردان آمریکایی آفریقایی‌تبار به ازدواج پرداخته است. پس از مصاحبه عمیق با ۳۳ نفر از شرکت‌کنندگان، داده‌ها به اشباع رسید و بعد از تحلیل طبقات زیر به‌عنوان شکل‌دهنده متغیرهای اصلی استخراج شد: مشاهده ویژگی‌های مثبت ازدواج و پتانسیل‌های زن و شوهری، نفوذ خانواده مبدأ (به‌ویژه پدران)، نقش کلیسا و اقدامات دولتی در ترویج ازدواج، الگوهای ازدواج و تجربه و میزان درآمد به‌عنوان عامل دلسردکننده یا ترغیب‌کننده به ازدواج (کرسول، ۲۰۰۳: ۲۵).

همچنین ویلیامز^۱ (۲۰۱۰) در مصاحبه با ۱۶ شرکت‌کننده (۸ مرد و ۸ زن) دریافت، توافق مشترکی میان این گروه‌ها از لحاظ اهمیت ازدواج وجود دارد؛ هرچند در برخی مسائل تفاوت آشکاری بین گروه‌ها وجود داشت. به‌علاوه تجربه تحولات اجتماعی سبب شده که نسل جوان‌تر دیدگاه مدرن‌تر و شخصی به موضوع ازدواج داشته باشد و دخالت خانواده در ازدواج خود را محدودتر کند. زنان مجرد در سن بالا فشار و ننگ بیشتری را از انگ «دختران ترشیده» تجربه می‌کردند. حال آنکه مردان ازدواج‌نکرده احساس ننگی کمتری دارند (ویلیامز، ۲۰۰۸: ۴۹). جدیدترین پژوهش در این باره، مطالعه سالمه و همکاران (۲۰۱۹) است. آن‌ها نتیجه گرفتند، ۴۵ درصد دانشجویان نگرش مثبتی به ازدواج و تشکیل خانواده دارند، اما مطالعه تا شا (۲۰۱۶) بیان می‌کند، امروزه جوانان تحصیل‌کرده بیشتر درباره بارداری ناخواسته، خشونت، بیماری و طلاق اطلاع دارند و این دانش سبب می‌شود برای ازدواج محتاط‌تر باشند. همچنین زوج‌هایی را که با شکست مواجه شده بودند، دیده‌اند که این امر نیز سبب می‌شود با ازدواج به تردید نگاه کنند (سرویتی و وبر، ۲۰۱۹: ۷۱).

مطالعات صورت‌گرفته در دهه‌های اخیر، نقش خانواده مبدأ و کیفیت روابط والدین، مشاهدات،

تجربه‌ها، مسائل و تحولات اجتماعی را در تغییر نگرش جوانان به ازدواج یا تجردگزینی شناسایی کرده‌اند، اما سبب افزایش قابل توجه دانش فعلی درباره نحوه شکل‌گیری این نوع باورداشت به عنوان فرایند ذهنی نشده‌اند. همچنین کمی‌بودن بیشتر پژوهش‌ها و یکپارچه‌نبودن دریافت‌ها و توصیف و تعبیرهای متفاوت در تبیین نگرش‌های اصلی ازدواج، دسته‌بندی‌های متعددی را به وجود آورده است. از سوی دیگر، در جمع‌بندی پژوهش‌های قبلی با رویکرد تحقیقات کیفی، به‌ویژه نظریه زمینه‌ای به نظر می‌رسد به جنبه‌هایی از ازدواج پرداخته شده است، اما تمرکز اصلی هیچ‌یک از این پژوهش‌ها بر شناسایی ابعاد این پدیده، یعنی تمایل داشتن یا نداشتن به ازدواج و چگونگی فرایند شکل‌گیری این مسئله نبوده است. همچنین مطالعات قبلی (از جمله پژوهش‌های پری) که دیدی تفسیرگرایانه و کیفی به این موضوع یا جنبه‌هایی از این پدیده دارد، در فرهنگ‌ها و سایر جوامع بوده است. در این میان، پژوهشگران مدل‌های نظری خاص خود را درباره تأثیرات تجردگزینی و پیامدهای آن برای مناطق خاصی از جهان ارائه دادند، که براساس تأثیرات فرهنگی لزوم بررسی آن به روش کیفی در کشور ما بسیار احساس می‌شود.

روش پژوهش

در این پژوهش، از روش نظریه زمینه‌ای (GT) استفاده شد که نوعی شیوه پژوهش کیفی است و به کمک آن، نظریه‌ای با استفاده از داده‌ها تکوین می‌یابد (کوری، ۲۰۰۹: ۳۰۷). همچنین برای تولید نظریه حاضر از شیوه نظام‌مند اشتراوس و کوربین استفاده شد. این روش به‌طور خلاصه بر استفاده از مراحل تحلیل داده‌ها از طریق باز، محوری و کدگذاری گزینشی تأکید دارد و همچنین به عرضه پارادایم منطقی یا تصویر تجسمی از نظریه در حال تکوین می‌پردازد. در واقع مراحل و روند بهره‌برداری از رویکرد روشی نظریه گرند تئوری با عنوان پارادایم یا مدل الگویی، برحسب شرایط علی، پدیده‌محوری، عوامل زمینه‌ای، شرایط میانجی، راهبردهای کنش و کنش متقابل و پیامدها طی می‌شود (محمودیان، ۱۳۸۳: ۵۷).

میدان پژوهش، نمونه‌گیری و ملاک‌های انتخاب

محدوده پژوهش یک محیط دانشگاهی است. این پژوهش در دانشگاه علوم و تحقیقات - به‌عنوان یکی از غنی‌ترین مراکز علمی و پژوهشی کشور به‌ویژه در مقطع تحصیلات تکمیلی -

انجام شده است. براساس اهداف پژوهش، همه دانشجویان پسر و دختر مجرد این مرکز (پسران بالای ۲۸ سال و دختران بالای ۲۵ سال) به عنوان جامعه آماری مدنظر قرار گرفتند. انتخاب این سنین برای بررسی پژوهش این بود که این سنین میانگین سنی استاندارد است که متخصصان علوم مختلف مانند جامعه‌شناسی و روان‌شناسی بر آن تأکید کرده‌اند (سایت جهانی آمار جمعیت) همچنین مبنایی برای انتخاب نمونه مورد نظر است. این مطالعه با نمونه‌گیری هدفمند شروع شد و براساس نمونه‌گیری نظری تا اشباع (تکرارپذیری) داده‌ها ادامه یافت. به عبارت دیگر، براساس فرضیه‌های اساسی و زیربنایی رویکرد کیفی در پژوهش، تعداد نمونه پیش از اجرای پژوهش تعیین نمی‌شود و فرایند نمونه‌گیری تا زمانی ادامه پیدا می‌کند که نوعی اشباع اطلاعاتی حاصل شود؛ بدین معنا که در جریان مصاحبه، اطلاعاتی جدیدتر از داده‌ها استخراج نشود.

روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

در گرندد تئوری پژوهش، در فرایند مطالعه به جای تکیه کردن بر یک سؤال پژوهشی - که خود در قالب یک یا چند گزاره ارائه می‌شود - سؤال‌های پژوهش در حین گردآوری داده‌ها تولید و سپس مسیر گردآوری داده‌های بعدی مشخص می‌شود. این فرایند را در اصطلاح «نمونه‌گیری نظری» می‌نامند (گاتمن، ۲۰۰۱: ۸۹) که تعیین می‌کند ما سراغ چه داده‌هایی برویم و فرایند نمونه‌گیری را تا چه زمانی ادامه دهیم؛ بنابراین برخلاف رهیافت قیاسی که با نظریه‌ای کلی و تعداد نمونه آماری ازپیش تعیین‌شده شکل می‌گیرد، این فرایند با مشاهده و بدون تشخیص تعداد نمونه آغاز می‌شود. اساس گرندد تئوری، هم‌زمانی گردآوری، مقایسه مداوم داده‌ها و تشکیل مفاهیم است. پژوهش با فرضیه‌های ازپیش تعیین‌شده شروع نمی‌شود، بلکه با ظهور مفاهیم سؤال‌های پژوهش و شیوه کار صورت می‌گیرد (گلیسر، ۱۹۹۸: ۸۹).

شرکت‌کنندگان

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش حاضر در جدول ۱ خلاصه شده است.

جدول ۱. ویژگی جمعیت‌شناختی دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
کد شرکت‌کننده	سن	جنسیت	مقطع تحصیلی	رشته یا تخصص	قومیت	محل سکونت
۱	۲۷	دختر	کارشناسی ارشد	فیزیک	کرد	شهر
۲	۲۹	پسر	کارشناسی ارشد	فقه و حقوق اسلامی	لر	شهر
۳	۳۶	دختر	دکتری	روان‌شناسی	فارس	روستا
۴	۲۸	مجرد	دکتری	فلسفه آموزش و پرورش	فارس	شهر
۵	۲۸	دختر	دکتری	فیزیک	فارس	شهر
۶	۳۴	پسر	دکتری	دامپزشکی	آذری	شهر
۷	۳۱	پسر	دکتری	ریاضی کاربردی	بختیاری	شهر
۸	۳۵	دختر	کارشناسی ارشد	روان‌شناسی	کرد	شهر
۹	۲۸	دختر	کارشناسی ارشد	حقوق	لر	روستا
۱۰	۳۵	پسر	کارشناسی ارشد	کتابداری	لر	روستا
۱۱	۲۹	دختر	کارشناسی ارشد	مهندسی	فارس	شهر
۱۲	۳۴	دختر	کارشناسی ارشد	مدیریت بازرگانی	عرب	شهر
۱۳	۲۹	پسر	کارشناسی ارشد	مدیریت بازرگانی	عرب	شهر
۱۴	۲۷	دختر	کارشناسی ارشد	زبان و ادبیات عرب	عرب	شهر

با توجه به جدول ۱، همه شرکت‌کنندگان در این مطالعه مجرد بودند و به‌طور علمی و عرفی از سن ازدواجشان گذشته بود. میانگین سن شرکت‌کنندگان تقریباً ۳۰ و محل سکونت فعلی، مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی و قومیت آن‌ها نیز متغیر بود. به‌جز شرکت‌کننده ۱۲، بقیه افراد در خانواده دووالدی (پدر و مادر) بزرگ شده بودند و درآمد آن‌ها حداکثر ۳ میلیون تومان بود. بیشتر آن‌ها کم‌درآمد یا بیکار بودند و معمولاً از سوی خانواده پشتیبانی می‌شدند. دین تمام شرکت‌کنندگان اسلام بود و شش نفر از شرکت‌کنندگان اظهار کردند که در روستا زندگی می‌کنند.

یافته‌های پژوهش

از مجموع ۱۷ مصاحبه (بدون محاسبه هم‌پوشانی)، ۵۹۵ کد حاصل شد. پس از فرایند تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای مداوم، زیرطبقات در ۱۲ طبقه کلی (مطابق جدول ۲) خلاصه شد. داده‌های خام مصاحبه نیز پس از کدبندی و دسته‌بندی در قالب مفاهیم، مقولات و طبقات به استخراج یک مقوله محوری و پدیده اصلی پژوهش منتهی شد. درنهایت پژوهشگر به کمک این مقولات

توانست تمام طبقات و مقولات زیرمجموعه را به یکدیگر ارتباط دهد و فرایند مرکزی پژوهش را کشف کند.

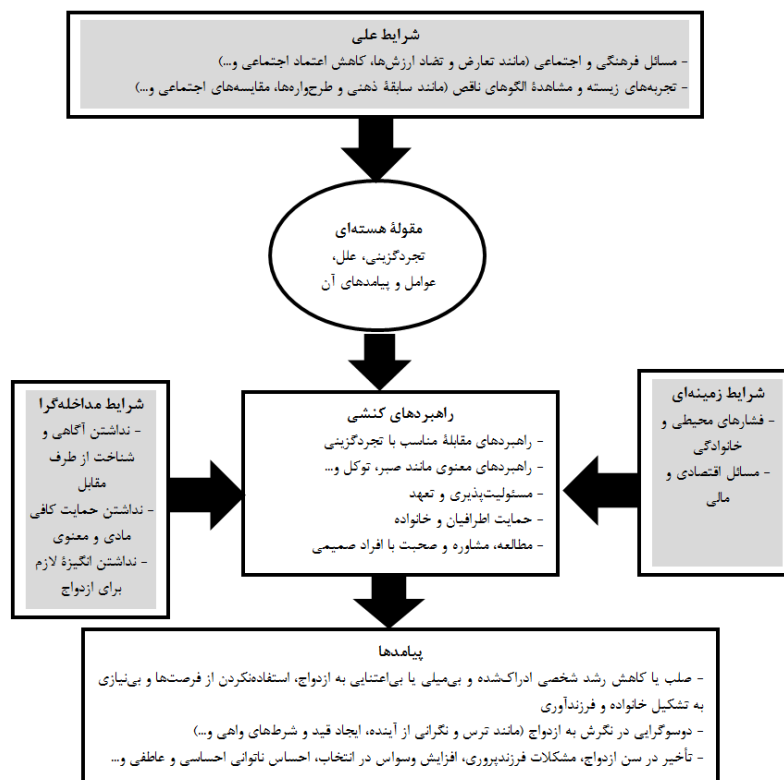
جدول ۲. کدگذاری‌ها، مقوله‌بندی و طبقه‌بندی اطلاعات

تعداد کدها	مقولات	طبقات
۵۶	ترس از هم‌کفونبودن با همسر آینده ویژگی‌های رفتاری و اجتماعی (در همسر آینده) دقت و بینش در انتخاب همه‌جانبه‌نگری و توجه به همه ابعاد ازدواج	نداشتن آگاهی و شناخت از همسر آینده
۷۲	فشارهای محیطی و خانوادگی فشارهای فردی و روانی وابستگی به والدین تضاد دیدگاه‌های والدین و افراد سخت‌گیری خانواده و اطرافیان نزدیک	فشارهای محیطی، دخالت والدین و شکاف نسل‌ها
۵۰	اولویت‌دادن به ارزش‌های فرهنگی و دینی آرمان‌گرایی در ازدواج نگرانی از نرسیدن به آرامش و خواسته‌های فردی و اجتماعی نداشتن استقلال فکری و عملی برای ازدواج دلسوزی غلط و افراطی اطرافیان	تفاوت برداشت‌ها از ازدواج
۱۳۲	مدرنیسم و تردید در آداب و رسوم سنتی به ازدواج تعارض و تضاد ارزش‌ها ارزش‌های قومی و قبیله‌ای گرایش به خانواده هسته‌ای کم‌رنگ‌شدن قبح طلاق در جامعه و ارزش‌های فرهنگی و دینی فردگرایی تفاوت نگرش‌ها به مسائل مرتبط با ازدواج زندگی مدرن شهری و گسترش بی‌اعتنایی در روابط اجتماعی گسترش فضای مجازی و کاهش اعتماد اجتماعی تبلیغات رسانه‌ای و افزایش تجمل‌گرایی افراد افزایش سطح تحصیلات و آگاهی و تغییر در سطح توقعات	مسائل اجتماعی و فرهنگی
۴۸	بیکاری یا درآمد پایین کاهش امنیت شغلی گرانی و مشکلات مسکن مخارج و هزینه‌های زندگی ضعف برنامه‌ریزی‌های اقتصادی برای تسهیل ازدواج جوانان	مسائل و مشکلات اقتصادی
۱۶	نداشتن حمایت در شکل مشورت و هم‌فکری نداشتن حمایت خانواده، دوستان و نزدیکان کم‌رنگ‌شدن صمیمیت و دلسوزی‌های خانواده و اطرافیان	نبود حمایت‌های جدی مادی و معنوی

ادامه جدول ۲. کدگذاری‌ها، مقوله‌بندی و طبقه‌بندی اطلاعات

تعداد کدها	مقولات	طبقات
۳۱	پیش‌بینی ازدواج غیر صحیح و سوق یافتن به طلاق درک وجود خدا در زندگی درک منحصر به فرد بودن امر ازدواج	درک معنویت و قداست ازدواج
۲۱	مقایسه یادگیری و چشم و هم‌چشمی‌ها کاهش کیفیت زندگی پیش‌زمینه‌ها و طرح‌های ذهنی	پیش‌بینی شروع زندگی و الگوی متناقض
۴۴	نگرش‌های معنوی مانند توکل، صبر و استقامت مشکل راضی کردن دیگران (خانواده خود، خانواده همسر و...) مشکل پذیرش شرایط آمادگی همه‌جانبه در خود تغییرات مثبت و منفی پرهیز از رفتارهای موقتی برای رهایی از فشار مصائب اعتمادسازی در طرف مقابل	تدقیق و تنظیم نگرش‌ها و باورها
۴۷	ایجاد فرصت‌های مناسب برای ازدواج آمادگی فردی ایجاد تجربه مثبت و انعکاس آن در خوشبختی آینده گرایش به مدیریت رابطه و مراقبت از آن گرایش به ارزش‌های اخلاقی مشترک	آغاز حس و حال علاقه‌مندی به ازدواج و پیش‌بینی مصائب یا آسانی‌های بعد از آن
۲۲	بررسی سود و زیان و ایجاد حس تردید برای ازدواج دوگانگی در رفتارها و احساسات شخصی اولویت بعدی معیارها و شرایط ازدواج ترس و نگرانی از آینده	دوسویه‌گرایی در ازدواج
۵۶	بی‌میلی به فرزندآوری و بزرگنمایی مشکلات فرزندپروری افزایش شکاف فکری والد - فرزند مشکلات روحی روانی و عاطفی با فرزند (فرزند)ان کمال‌گرایی و وسواس در انتخاب کم‌رنگ شدن هیجانات مثبت ازدواج کم‌رنگ شدن اعتماد به نفس و احساس ناتوانی اولویت‌بخشی به ادامه تحصیل	نگرش منفی به ازدواج در سنین پایین یا مناسب ازدواج

پس از مقوله‌بندی‌های انجام‌شده، پارادایم این فرایند نیز براساس شکل ۱ حاصل شد که قادر است هم به پرسش‌های پژوهش پاسخ دهد و هم منشأ تولید پرسش‌های جدید شود. برای رسیدن به این هدف، همه مقولات عمده برحسب جنبه‌های شریطی، تعاملی و پیامدی با یکدیگر تلفیق شدند. سپس یک الگوی انتزاعی و عمومی که بیانگر سؤال اصلی پژوهش بود، استخراج و بعد الگوی زمینه‌ای پیرامون مقوله‌نهایی ترسیم شد. این الگو در واقع پاسخ اصلی به سؤال محوری پژوهش یعنی تبیین فرایند و ارائه مدل شکل‌گیری نگرش و سبک زندگی تجردگزینی در میان دانشجویان مجرد بود. در ادامه، شواهدی از اظهارات پاسخ‌دهندگان برای برخی طبقات نام‌برده آمده است.

شکل ۱. الگوی پارادایم علل و عوامل تجرد گزینی

بسیاری از شرکت‌کنندگان معتقد بودند، شناخت کافی از فرد مقابل، عامل اصلی موفقیت در ازدواج و نگرش مثبت به آن است. آن‌ها مدعی بودند، ارزیابی و نگرش مثبت از ازدواج مرهون شناخت درست، آگاهی دقیق و فرصت آشنایی است که ممکن است قبل از ازدواج برای افراد فراهم شود، اما این امر برای آنان تاکنون فراهم نشده بود.

«... اینکه چند مورد با شرایط نزدیک به خودم پیدا کردم، ولی جرئت نکردم اقدامی بکنم. به نظرم اون شناختی که فرد از همسر پیدا کنه، البته با نیت ازدواج و نه اهداف دیگه می‌تونه تعیین‌کننده مسیر زندگی باشه. با چشم بسته، کار به جایی نمی‌رسه و نهایت این ازدواج شکست و تقصیرانداختن به گردن این و اون یا موضع‌گیری خاص به ازدواجه» (شرکت‌کننده ۲).

همچنین شرکت‌کننده ۱۳ که فعلاً علاقه‌مند به ازدواج نیست، به نقش مهم ویژگی رفتاری و اجتماعی و تلاش افراد در آستانه ازدواج برای شناخت آن‌ها می‌گوید:

«کسی که مسئولیت‌پذیر نیست، ۲۰ سالش باشه یا ۳۰ سالش بشه، فرق چندانی نمی‌کنه. باید مسئولیت‌پذیر باشه، تأهل و همسررداری مسئولیت می‌خواد. من این رو می‌دونم که ازدواج کردن یعنی باید بتونم از پس همسررداری و بچه‌داری بریام، بتونم خودم رو با شرایط کار وفق بدم، از صبح پا شدم برم سرکار تا ظهر و این کار روزانه رو حفظ کنم، کافی شاپ و هر روز پارک رفتن قبل از ازدواج که نشد مسئولیت» (شرکت‌کننده ۱۳).

یکی از شرکت‌کنندگان که معتقد بود سن ایده‌آل برای ازدواج، حداکثر ۳۰ است می‌گوید:

«برنامه و ترجیح من اینه که زیر ۳۰ سال ازدواج کنم، ولی اینو می‌خوام بگم که از بس مردم حرف درمیان، از بس زیر فشار قرار می‌گیری، مجبور می‌شی تا می‌تونی ازدواجتو عقب بندازی. اگه غیر از این کار رو می‌کردم، به نظرتون صد نقص و ننگ بهت نمی‌چسبوندن، نمی‌گفتن لابد فلانی ندیدید بدیده و از عشق چیزی نمی‌فهمه» (شرکت‌کننده ۶).

شرکت‌کننده دیگری تأکید خانواده بر رعایت رتبه تولد در ازدواج را نشان از وجود اختلاف و شکاف فکری والدین و فرزندان می‌داند:

«اختلاف سنی برادرم با خودم پنج ساله. به نظر من، چون برادرم دانشجو نیست و شغل آزادی هم داره، هرچند کوچیک‌تره تا حدودی نسبت به من استقلال مالی داره. از این جهت تقریباً برای ازدواج آمادگی بیشتری از من داره. خودش هم قصد داره ازدواج کنه، منتها بین خانواده‌ها از جمله خانواده من جا افتاده که اول فرزند بزرگ‌تر ازدواج کنه؛

درحالی که من اصلاً آمادگی ندارم. فکر می‌کنم درست نیست بخوایم در هر کاری براساس سن قضاوت کنیم» (شرکت‌کننده ۹).

برخی شرکت‌کنندگان بر این باورند که ازدواج رابطه‌ای مقدس بین دو زوج است. آن‌ها تلاش برای تحکیم و بهبود رابطه را مایه رضایت و خشنودی و طلاق را که قطع این رابطه معنوی است، مذموم و حرمت‌شکنی می‌دانند. برای نمونه یکی از شرکت‌کنندگان از شناخت حرمت ازدواج در زندگی شخصی خود می‌گوید:

«قطعاً زندگی قداست داره، خانواده حرمت داره. نمی‌شه با کوچک‌ترین مشکل و بدفهمی به فکر انتقام بود. من خودم سعی می‌کنم برای حفظ این رابطه هر کاری کنم، ببخشم و انتظار دارم اگر جایی مقصر بودم، همسر (در آینده) هم من رو ببخشه» (شرکت‌کننده ۳).

رد الگوهای سنتی همسرگزینی و لذت‌طلبی نیز از مصادیق جدید نوگرایی فرهنگی ازدواج است: «ببخشید، اگر من حق هیچ اظهارنظری نداشته باشم، دیگه جای انتخاب می‌مونه؟ این زندگی خود منه، من باید ببینم کی به دردم می‌خوره و به کی علاقه مندم. آگه نتونم خوب و بد رو تشخیص بدم و در زندگیم منطقی عمل کنم، پس این ۱۸ سالی که درس خوندم، واسه چیه؟» (شرکت‌کننده ۱۵).

«دوست دارم به زندگی خوشبخت و لذت‌بخش داشته باشم و این لذت آنی و کوتاه‌مدت نباشه که فقط خاص قبل ازدواج و روز عروسی باشه. تداومش خیلی مهمه. برای تحقق این آرزو سعی کردم هر کاری بکنم و هر درخواستی رو که گاهی مخالف میل من بوده، بپذیرم» (شرکت‌کننده ۱۸).

همچنین دیگر شرکت‌کنندگان به ابعاد شناختی شرایط آمادگی خود به‌کمک مشورت با دوستان و آشنایان و نیز مطالعه اشاره کردند:

«در این مورد کتاب خوندم و تحقیق کردم؛ چون به نظرم اینا می‌تونه اعتمادبه‌نفس و کمبودهای موجود رو جبران کنه؛ چون من تا الان نتونستم با یک جنس مخالف رابطه برقرار کنم. با خودم کلنجار می‌رفتم مگه ازدواج غیر از اینه» (شرکت‌کننده ۱).

درنهایت اینکه برخی شرکت‌کنندگان به دلایل مختلفی ازدواجشان را به تأخیر می‌اندازند، یا قصد انجام آن را ندارند. به نظر می‌رسد همین امر سبب بالارفتن سن آن‌ها و داشتن یا دیدن تجربه‌های اشتباه بسیار شده و آن‌ها را در زندگی بسیار محتاط کرده است. احتیاط‌کردن شرط

لازم همه فعالیت‌های انسان‌هاست، اما احتیاط زیاد سبب ایجاد وسواس و به نتیجه نرسیدن فعالیت‌ها می‌شود که ازدواج هم از این امر مستثنا نیست:

«برای ازدواج کردن خیلی امروز و فردا کردم. الان هم خودم حس می‌کنم خیلی معطل کردم. نمی‌خوام سن ازدواجم بیشتر از این بالا بره. آدم هرچقدر سنش بالا بره، منطق و عقلش به احساسش غلبه می‌کنه و نقش عشق کم‌رنگ‌تر می‌شه. همین عقل‌گرایی در انتخاب فرد رو وسواسی می‌کنه» (شرکت‌کننده ۶)

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر، با هدف تبیین مسئله تجردگزینی در میان دانشجویان در سنین بالا صورت گرفت. مطابق دیدگاه دانشمندان علوم اجتماعی نگرش فرد به یک شیء چیزی نیست که ناگهانی و بدون هیچ‌گونه فعل و انفعالاتی شکل بگیرد، بلکه توجه به یک نگرش و باور خاص می‌تواند نتیجه عوامل مختلف باشد و در طول زمان شکل بگیرد. نکته مهم در این پژوهش نیز همین است. به عبارت دیگر، اگر نگرش فرد به ازدواج منفی یا مثبت است، باید دانست چه عواملی سبب شکل‌گیری این نوع نگرش شده است. مدل پژوهش حاضر، که شامل ۱۲ طبقه اصلی و ۶۸ مقوله است، برحسب مفاهیم کدبندی‌شده از اظهارات شرکت‌کنندگان و مقوله هسته (محوری) که خود انتزاعی‌ترین سطح مفهومی است، مقولات دیگر را در خود جای داده است و ویژگی تحلیل را دارد، ترسیم شده است. به این صورت که با مرور چندباره کدها و مقولات بازنگری در برخی دسته‌بندی‌ها، مقوله تجردگزینی به‌عنوان درون‌مایه اصلی و مقوله محوری به‌دست آمد. سپس مقولات دیگر برحسب نوع ارتباط با پدیده اصلی در شرایط علی، تعاملی و پیامدی پارادایم قرار گرفتند.

تفاوت اساسی این پژوهش با پژوهش‌های مشابه قبلی، این است که جامعه آماری پژوهش محدودتر و خاص‌تر انجام شده است. همچنین افراد انتخاب‌شده دیدگاه‌هایی منفی به ازدواج داشتند و تنها راه‌حل زندگی سعادت‌مندان خود را در شرایط فعلی می‌دانستند.

براین‌اساس دانشجویان و شرکت‌کنندگان در پژوهش، با درک و تفسیر تغییرات در الگوها و عوامل تجردگزینی، این تغییرات را به‌مثابه پدیده‌ای درک می‌کنند که برخی افراد متأثر از شرایط آن را پذیرفته‌اند، اما هم‌زمان درباره برخی پیامدها و نتایج آن نگران هستند و تردید دارند. این

تغییرات از یک سو به بهبود اعتماد به نفس فردی، افزایش دامنه انتخاب، آگاهی و شناخت بیشتر از همسر آینده و حساسیت به مسئله فرزندپروری کمک می‌کند و از سوی دیگر، مستلزم هزینه‌های سنتی و ارزش‌های گوناگون (مانند گرایش به جدازیستن، تمایل به تجمل‌گرایی، کاهش اعتماد بین فردی، اهمیت معیارهای ظاهری در ازدواج و...) است که نگرش دانشجویان مجرد را تا حدی محافظه‌کارانه و تقابل‌گرا کرده است. با وجود بینش دوگانه و نگرانی دانشجویان متأهل به تغییرات جدید، آنان بر اشتیاق نسبی به ازدواج تأکید می‌کنند و لزوم آمادگی‌هایی را در برخی جوانب در ازدواج ضروری می‌دانند. بر همین اساس دانشجویان مجرد با درک و تفسیر تغییرات در نگرش به ازدواج، این پدیده را به مثابه پدیده‌ای درک می‌کنند که پیامدهای خاص خود را دارد. این درک، ارزیابی و تفسیر جدید از پدیده‌ای دارای مشخصه‌ها و جنبه‌هاست و همان تفسیری محسوب می‌شود که تفسیرگرایی اجتماعی بر آن تأکید دارد (فیشر و مارکوز، ۱۹۹۵: ۱۵۲-۱۵۳). شرکت‌کنندگان ازدواج را پدیده‌ای می‌دانند که گاهی مانع برخی فعالیت‌ها، آرامش‌ها و برخی روال‌های معمول زندگی می‌شود؛ در نتیجه آن‌ها به دلیل نبود امکانات و شرایط مادی و معنوی از آن‌ها گریزانند. همچنین بینش‌ها و نگرش‌های مثبت آن‌ها درباره ازدواج بر دیگر ابعاد و جنبه‌های زندگی تأثیرگذار بوده و سبب شده است که رشد شخصی ادراک‌شده از تجردگزیینی و دوری از ازدواج منعکس شود. این همان چیزی است که مانع زمینه‌سازی، آمادگی و رضایت برخی شرکت‌کنندگان به ازدواج و نیز برخی تغییرات و ارزش‌های جدید در ازدواج شده است. از سوی دیگر، در کنار این موارد، برخی تغییرات در شکل و نوع ازدواج‌ها، بسیاری از سنت‌ها و اعتقادات بومی شرکت‌کنندگان به چالش کشیده می‌شود؛ یعنی میان نگرش افراد (جوانان) با خانواده‌های آن‌ها و همچنین با جامعه بومی و محلی‌شان تقابلی به ازدواج به وجود آمده است. در اینجا برخی شرکت‌کنندگان نیز با ابراز نگرانی و ناخرسندی بر حفظ اعتقادات و باورهای سنتی خود پافشاری می‌کنند (از جمله تأکید برخی شرکت‌کنندگان بر مشورت با خانواده، برگزاری مراسم عروسی به شکلی ساده و آسان، تأکید بر رضایت اطرافیان به منظور جلب حمایت و...). به عبارت دیگر، به‌رغم تغییراتی که در ادراکات، نگرش‌ها و رفتارهای ازدواجی جوانان به الگوی ازدواج زودهنگام و گرایش و تمایل برای به تأخیر انداختن ازدواج به وجود آمده است، برخی عوامل فرهنگی و سنتی مانند قومیت و باورهای مذهبی هنوز در مقابل تغییر الگوهای ازدواج،

پذیرش ایده‌های جدید و نگرش بدبینانه به ازدواج به‌طورکلی مقاومت می‌کنند. براساس تنوع قومیتی (لر، عرب، فارس، ترک و کرد) مشارکت‌کنندگان، این تفاوت‌های سنی در ازدواج و نگرش افراد نیز فراوان است؛ بنابراین تفسیر افراد از چالش مذکور برحسب راهبردها، در سه طبقه پیامدی دسته‌بندی شده است.

در مدل پارادایمی پژوهش، این پدیده در قالب فرایندی منطقی دیده شد. بازسازی این مراحل (شرایط و تعاملات) در مدل مذکور مبتنی بر چیزی است که دانشجویان باور داشتند یا تجربه کردند و آن را به‌طور شفاهی و در عمل بیان کردند. می‌توان گفت امروزه در این مدل، تغییر نسبی در مسئله تجردگزینی متأثر از شرایط خاصی بوده است. این شرایط در سه دسته علی، زمینه‌ساز و مداخله‌گر طبقه‌بندی شده است. مسائل فرهنگی و اجتماعی، تجربه‌های زیسته و مشاهده الگوهای ناقص به‌عنوان شرایط علی، فشارهای محیطی و خانوادگی و مسائل مالی و اقتصادی، به‌منزله شرایط زمینه‌ای و همچنین نداشتن شناخت از طرف مقابل، نبود حمایت کافی و نداشتن انگیزه برای ازدواج به‌عنوان شرایط مداخله‌گر تعیین شد. شرایط مذکور به‌طورکلی سبب شده است پدیده‌ای به نام «تغییر نسبی در علل و عوامل تجردگزینی» به‌وجود بیاید؛ بنابراین تغییر در باورها و دیدگاه‌های جوانان به ازدواج متأثر از این شرایط بوده است. با این تغییر در نگرش، شرکت‌کنندگان تعاملات خاصی را انجام دادند یا به عبارت دیگر، راهبردهای خاصی را در پیش گرفتند. تعامل مذکور را که راهبردهای مقابله‌متناسب با نگرش است، می‌توان در پذیرفته‌بودن فرایند «تغییر نسبی علل و عوامل تجردگزینی در میان افراد مجرد» از یک سو، و مقاومت، ابراز نگرانی از آن و رفتارهای کوتاه‌مدت گریز از فشار از سوی دیگر در قالب یک پیوستار ارزیابی مثبت - ارزیابی منفی از تجربه‌ها و تحولات در ازدواج دسته‌بندی کرد.

در اینجا تجربه‌ها و تغییر در نگرش‌ها، شامل همه عناصر و الگوهای ازدواج، نحوه انتخاب، دلیل ازدواج، انتظارات و برداشت‌ها از ازدواج، چگونگی ازدواج و عروسی (در صورت تحقق)، ارزش‌های ازدواج و عوامل تأثیرگذار بر ازدواج است. این تغییرات نگرشی به ازدواج، راهبردهای متناسب با نگرش را تداعی می‌کند؛ بنابراین تعامل شرکت‌کنندگان روی پیوستاری از پذیرش، متقاعدسازی، راهبردهای معنوی (مانند استقامت و صبرکردن، بخشش، توکل، چشم‌پوشی و به‌تعبیری فداکاری، تقویت اراده و اعتماد به نیروهای توسل و دعا) رسیدگی به ابعاد شناختی و

ظاهری خود به کمک مشورت، مطالعه، تفحص، تغییرات رفتاری مثبت، تلاش برای اعتمادسازی بین فردی تا برخی رفتارهای ناکارآمد و کوتاه مدت گریز از فشار قرار می‌گیرد. در این فرایند، شرکت‌کنندگان هم‌زمان برای از دست دادن روش‌های سنتی و اعتقادی خود ابراز ناخرسندی می‌کنند. همچنین تغییر نسبی در علل و عوامل تجردگزینی برای شرکت‌کنندگان و از دیدگاه آنان، پیامدها و نتایج دارد که می‌توان آن‌ها را از لحاظ بررسی علل و عوامل تجردگزینی دانشجویان (جوانان) مدنظر، مفید و کاربردی دانست. در کنار این پیامدهای به دست آمده، برخی پیامدهای ناخواسته، تغییر نسبی در علل و عوامل تجردگزینی نیز وجود دارند. گرایش به آموزش و تحصیلات عالی به این دلیل که موجب به وجود آمدن الزامات، ایده‌ها و نگرش‌های جدید می‌شود که بیشتر با تأخیر در ازدواج موافق است، رابطه‌ای چرخشی با ازدواج در سنین بالا دارد؛ بنابراین مراحل و جنبه‌های شکل‌گیری تجردگزینی جوانان (افراد)، متعدد و برحسب شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر در تجربه زندگی مجردی آنان است. در نهایت می‌توان پیامدهای حاصل را نتیجه شکل‌گیری همین نگرش‌های خشتی، دوسوگرا و منفی به ازدواج در نظر گرفت.

بر اساس یافته‌های پژوهش مبنی بر تأثیر تجربه‌ها و مشاهده الگوهای ناقص و گاهی متناقض در شکل‌گیری نگرش به ازدواج، می‌توان گفت رفع معضلات ازدواج به فرهنگ‌سازی و آموزش همگانی گسترده نیاز دارد. ترغیب جوانان و خانواده‌ها به آسان‌گیری ازدواج و ساده‌زیستی در زندگی، اشاعه فرهنگ صحیح ازدواج، ایجاد فضای گفتمان ازدواج در جامعه، ترغیب رسانه‌های عمومی از قبیل صداوسیما، مطبوعات و سایت‌ها به اختصاص برنامه‌هایی ویژه ازدواج و خانواده، تهیه و تولید فیلم‌های آموزنده درباره ازدواج، ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی پیرامون موضوع ازدواج و خانواده می‌تواند فرهنگ جامعه را در این زمینه اصلاح کند. همچنین راه‌اندازی قفسه کتاب و محصولات فرهنگی ازدواج و خانواده در ادارات، دانشگاه‌ها، مراکز پرجمعیت، آپارتمان‌ها و... تبلیغ و معرفی کتاب و محصولات فرهنگی ازدواج و خانواده در صداوسیما، راه‌اندازی فروشگاه‌های تخصصی ازدواج و خانواده در همه استان‌ها و حمایت از تولیدکنندگان تولیدات فرهنگی در زمینه ازدواج و خانواده، سطح آگاهی‌های عمومی را درباره ازدواج و تحکیم خانواده افزایش می‌دهد؛ زیرا همه انسان‌ها به صورت فطری نیازمند مشاهده و تجربه وضعیت‌های مطلوب و اثربخش هستند.

منابع

- ابراهیمی، نسترن (۱۳۸۷)، بررسی تأثیر آموزش انتخاب و کنترل گلاسر بر آزار عاطفی زوجین در شهر اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره خانواده، استاد راهنما: دکتر سید احمد احمدی، اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- ایران‌محبوب، جلیل و مریم مختاری (۱۳۸۵)، «رویکرد جریان زندگی در مطالعه ازدواج جوانان در ایران»، فصلنامه علمی-ترویجی جمعیت، شماره ۵۸: ۸۱-۱۰۶.
- اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳)، تحول فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی، ترجمه مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
- بازرگان، عباس (۱۳۹۳)، مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته، تهران: نشر دیدار.
- بدار، لوک، دزیل، ژوزه و لوک لامارش (۱۹۹۹)، روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه حمزه گنجی، تهران: نشر ساوالان.
- بستان، حسین (۱۳۸۹)، اسلام و جامعه‌شناسی خانواده، قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- بهشتی، احمد (۱۳۹۲)، خانواده در قرآن، قم: نشر مؤسسه بوستان کتاب.
- پورافکاری، نصرالله، عبری روزبانی، مهدخت و بهزاد حکیمی‌نیا (۱۳۹۲)، «بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و نگرش به ازدواج؛ مطالعه موردی دانشجویان دختر ۲۵-۱۸ ساله دانشگاه اصفهان». فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، شماره ۲: ۵۷-۸۶.
- تارین، سرکوت (۱۳۸۷)، بررسی نگرش جوانان نسبت به ازدواج و طلاق و رابطه آن با مؤلفه‌های محیط خانواده، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره خانواده، استاد راهنما: دکتر جمشید بهنام، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی.
- حقدوست، علی‌اکبر و بهنام ثبوتی (۱۳۸۷)، بررسی نگرش دانشجویان درباره ازدواج، طرح پژوهشی معاونت آموزشی و پژوهشی، نشر روابط عمومی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، شماره ۷: ۱۶۰-۱۸۲.
- ساروخانی، باقر (۱۳۹۳)، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران: انتشارات سروش.
- سایت سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۹۳)، آمار لحظه به لحظه رویدادهای حیاتی ازدواج و طلاق، www.sabteahval.ir
- سایت جهانی آمار جمعیت، آمار به‌روز و جدید جمعیتی دنیا www.worldometers.com
- فلیک، اووه (۲۰۰۶)، درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه هادی جلیل، تهران: نشر نی.

- کوری، جerald (۲۰۰۹)، **نظریه و کاربرست مشاوره و روان‌درمانی**، ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران: نشر ارسباران.
- گاتمن، جان (۲۰۰۸)، **درمان و بهسازی رابطه‌ها**، ترجمه مصطفی علیزاده، تهران: نشر قطره.
- گال، مردیت، بورگ، والتر و جويس گال (۱۹۴۲)، **روش‌های پژوهش کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان‌شناسی**، ترجمه احمدرضا نصر و همکاران، جلد دوم، تهران: سمت.
- لوکاس، دیوید و میر پاول (۱۹۹۹)، **درآمدی بر مطالعات جمعیتی**، ترجمه حسین محمودیان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- محمودیان، حسین (۱۳۸۳)، «سن ازدواج در حال افزایش: بررسی عوامل پشتیبان»، **نامه علوم اجتماعی**، شماره ۲۴: ۲۷-۵۳.
- نوابی‌نژاد، شکوه، تاجیک اسماعیلی، عزیزالله، به‌پژوه، احمد، رشیدپور، مجید، صافی، احمد و علی‌اصغر احمدی (۱۳۸۰)، **آموزش جوانان در آستانه ازدواج**، تهران: انجمن اولیا و مربیان.
- Creswell, J. W. (2003), **Research Design: Quantitative, Qualitative, and Mixed Methods**, London: Sage.
- Fergusen, M. (2009), "Exploring Family environment characteristics and multiple abuse experiences among homeless youth", **Journal of Interpersonal**, No.5: 146- 152.
- Glaser, B. (1998), **Doing grounded theory: Issues and discussions**, 1st ed. California: Sociology Press.
- Gutman, J. (1993), "The roles of conflict engagement, escalation and avoidance in marital interaction: a longitudinal view of hive type of couples", **Journal of Counseling and Clinical Psychology**, No.24: 6- 17.
- Hughes, M., Kroehler, C. J., & Zanden, J. W. V. (2002), **Sociology: The Core**, 6th ed, New York: McGraw.
- Jonsson, F. H . (2000) "Parental divorce: long- term effects on mental health", **family relations and adult sexual behavior**, No.2: 101-105.
- Markman, H. J. (2008), "Preventing marital distress through communication and conflict management training", **Journal of counseling and clinical psychology**, No.111, 70- 78.
- Servaty, L., and Weber, K. (2019), "The Relationship between Gender and Attitudes towards marriage". **Journal of student Research**, No.15:66-98.
- Smith, E. R, and Mackie, D. M. (2000), **Social Psychology, Philadelphia**, Psychology Press.
- Thornton, A . (1998), **Comparative and historical perspective on marriage, divorce, and family life**, Boston: McGraw- Hill.
- Williams, L. Guest, and P, Varangrat, A . (2006), "Early 40 s and still unmarried: a continuing trend in Thailand". **International, Journal of Comparative Sociology**. No.21:201-235.